

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

คุณลักษณะขององค์การยุคใหม่ในการปรับตัวให้ทันโลก คือ การแสวงหาโอกาสในการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ ซึ่งการปรับระบบองค์การต้องพัฒนาระบบการบริหารให้ก้าวไปข้างหน้าได้เต็มขีดความสามารถ องค์การยุคปัจจุบันควรพัฒนาระบบการบริหาร คือ ต้องเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (learning organization) ซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้ภาวะผู้นำ (leadership) การทำงานเป็นทีม (team learning) การคิดเชิงระบบ (systems thinking) การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ (total quality management : TQM) กระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง (continuous process improvement) และการจัดการความรู้ (knowledge management) องค์การเรียนรู้เป็นองค์การที่ขยายขีดความสามารถและเพิ่มศักยภาพเพื่อสร้างผลงานและสร้างอนาคตอย่างต่อเนื่องโดยผู้คนในองค์การต่างก็เรียนรู้วิธีที่จะเรียนรู้ด้วยกันอย่างต่อเนื่อง (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2546, หน้า 3)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 ก, หน้า 1) กล่าวถึงความหมายของการศึกษา ตามมาตรา 4 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากสภาวะแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นบทบาทของสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ใกล้ชิดผู้เรียนและชุมชนมากที่สุด จึงต้องปรับเปลี่ยนให้สนองตอบต่อการจัดการศึกษา และควรมีบทบาทที่ไม่จำกัดอยู่เพียงการให้บริการทางการศึกษาในระบบเท่านั้น แต่จะต้องมีความสามารถในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มุ่งปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นผู้ใฝ่รู้ และรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตกับผู้เรียน ซึ่งครอบคลุมคนทุกเพศทุกวัยในชุมชนและสังคม จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าการพัฒนาองค์การใด ให้มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนนั้น จะต้องมีการจัดการความรู้ให้เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นองค์การทางการศึกษาที่ควรเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ยิ่งกว่าองค์การประเภทใด ๆ นั้น เป็นแนวคิดที่น่าสนใจ นำศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อการเสริมสร้างและขยายองค์ความรู้และเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนา

การศึกษาของสถานศึกษาหรือสังคมโดยรวม

สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) ได้ขับเคลื่อนการจัดการความรู้ที่เป็นระบบแบบแผนสู่สถานศึกษาในโครงการโรงเรียนระบบดีโรงเรียนมีคุณภาพทำให้เกิดสถานศึกษาที่ดีมีคุณภาพจากการปฏิบัติการเป็นเลิศ ได้แก่ ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อาทิ โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ นนทบุรี โรงเรียนอ่างทองปัทมโรจน์ อ่างทอง และโรงเรียนจิระศาสตร์วิทยา พระนครศรีอยุธยา โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการบูรณาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนแก่นักเรียนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เป็นต้น (สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2548, หน้า 63) ประกอบกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 หมวด 3 มาตรา 11 ระบุให้ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการความรู้กับองค์การแห่งการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องส่งเสริมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน(บุญดี บุญญากิจ,และคนอื่นๆ, 2549, หน้า 25)โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) เป็นหน่วยงานที่ผลักดัน ติดตามและประเมินผลการจัดการความรู้สู่ภาคราชการอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเร่งรัดคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเป็นมาตรฐานการพัฒนา ระบบบริหารจัดการความรู้ทุกหน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเป็นนโยบายรองรับไว้เช่นเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550 ข, หน้า 9 -12)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ให้ความสำคัญในการจัดการความรู้ในองค์การ อันหมายถึง การมีรูปแบบที่ชัดเจนของการรวบรวมความรู้ที่มีในองค์การ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นองค์ความรู้ การถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทุกองค์การสามารถเข้าถึงความรู้ พัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาเข้าสู่องค์การเรียนรู้ที่ยั่งยืน ได้กำหนดให้หน่วยงานในสังกัด ดำเนินการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการตั้งแต่ปีงบประมาณ 2549 มิติที่ 4 ด้านการพัฒนาองค์การ ตัวชี้วัดที่ 13.1 ผลสำเร็จของการส่งมอบแผนการจัดการความรู้เพื่อสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์ และตัวชี้วัดที่ 13.2 ระดับคุณภาพของรายละเอียดของแผนจัดการความรู้เพื่อสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์ และกำหนดไว้ในคำรับรองการปฏิบัติราชการ ปีงบประมาณ 2550 ตัวชี้วัดที่ 12 ระดับความสำเร็จของการจัดการความรู้เพื่อสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550 ก, หน้า 52)

ในบรรดาดองค์การประเภทต่างๆ นั้น สถานศึกษาซึ่งเป็นองค์การให้บริการที่ผูกพันกับเรื่องการเรียนการสอนเป็นหลัก และเป้าหมายสุดท้ายของโรงเรียนก็คือ การเรียนรู้ของนักเรียนควรเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้มากที่สุด (วิโรจน์ สารวัตนะ, 2546, หน้า 1) ดังนั้นการจัดการ

ความรู้ในสถานศึกษา จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่มุ่งเป้าหมายไปที่คุณภาพผู้เรียนซึ่งเป็นกลไกสำคัญ คือ ความรู้ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษานั้นๆ ต้องดำเนินการร่วมกัน ตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เพื่อการบริการประชาชนสู่ความเป็นเลิศ และมีระบบการบริหารคุณภาพโดยรวม ซึ่ง การจัดการความรู้ระดับสถานศึกษา เป็นบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่จะต้อง รวบรวมสาระความรู้ของสถานศึกษาในสังกัด แล้วนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกในการ ค้นคว้าและใช้ความรู้ในขณะเดียวกัน สถานศึกษาต้องเก็บรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ ให้เป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550 ข, หน้า 8)

ในส่วนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ได้ดำเนินการส่งเสริม สถานศึกษา ให้มีการจัดการความรู้ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา โดย 1) จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้ความรู้ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครู 2) คัดเลือกสถานศึกษาแกนนำเข้าร่วมดำเนินการวิจัย กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับด้านการจัดการความรู้ในสถานศึกษา และ 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มีนโยบายจัดทำคำรับรองการปฏิบัติ ราชการและมีตัวชี้วัดการจัดการความรู้ในสถานศึกษา ให้ทุกสถานศึกษาดำเนินการจัดการ ความรู้ตามนโยบายดังกล่าว ด้วยเนื่องจาก 1) คุณภาพการศึกษาประสบปัญหาด้านมาตรฐาน อย่างต่อเนื่อง 2) การบัญญัติให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนิติบุคคล ตามกฎหมายว่าด้วย ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่จัดระบบโครงสร้างและกระบวนการ จัดการศึกษา โดยยึดหลักการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษากำหนดแบ่งเป็นเขตพื้นที่การศึกษา และรวมโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการคือ โรงเรียนที่เคยสังกัดกรมสามัญศึกษาเดิม กับโรงเรียนที่เคยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ให้รวมอยู่ในสังกัด เดียวกันคือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ประสบปัญหาหลายประการ ดังนี้ 2.1) เกิดวัฒนธรรมย่อยในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นอุปสรรคมากกว่าส่งเสริม การทำงาน เช่น การเรียนรู้ร่วมกันของสถานศึกษาหรือบุคลากรในสถานศึกษาหรือมีวัฒนธรรม การทำงานของแต่ละหน่วยงานที่แตกต่างกัน มีความรู้ ทักษะในการปฏิบัติงานและประสบการณ์ การปฏิบัติที่แตกต่างกัน 2.2) การไม่ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ในการทำงานและการกระจายอำนาจ การทำงานทำให้มีภาระงานมากขึ้น ซับซ้อนมากขึ้น 2.3) การไม่เรียนรู้ภารกิจ บทบาทหน้าที่ ทำให้เกิดความล่าช้าขาดประสิทธิภาพ ในส่วนการจัดการความรู้เกิดปัญหา ดังนี้ 1) สถานศึกษา ขาดความต่อเนื่องในการจัดการความรู้ 2) สถานศึกษาขาดโครงสร้างฐานการจัดการความรู้ 3) ขาดแรงจูงใจให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้าสู่กระบวนการจัดการความรู้ 4) บุคลากรใน สถานศึกษาขาดความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ไม่สามารถเชื่อมโยงหรือ ถ่ายทอดความรู้ลงไปสู่การปฏิบัติได้ 5) ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง (สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง, 2550, หน้า 3-4) และ 3) ประกอบกับปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ

ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 กำหนดให้แยกประเภทสถานศึกษาเป็นโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้มีเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อบริหารและจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ฉบับที่ 3)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการความรู้ตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองว่าอยู่ในระดับใด ตลอดจนการมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการความรู้ไปสู่การปฏิบัติตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) อย่างไรก็ตาม โดยผู้วิจัยทำการศึกษาจากผู้บริหารและครู ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ใน 4 ด้าน คือ 1) การแสวงหาความรู้ 2) การสร้างความรู้ 3) การจัดเก็บและการค้นคืนความรู้ และ 4) การถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการความรู้ตามทัศนะของ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการจัดการความรู้ตามทัศนะของ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา อายุ สถานภาพการสมรส วิद्यฐานะ ประสบการณ์ในตำแหน่ง การอบรมเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ที่ตั้งของสถานศึกษา ขนาดของสถานศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ย

ความสำคัญของการวิจัย

1. เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการความรู้ให้กับผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
2. เป็นแนวทางให้สถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง นำผลการวิจัยไปกำหนดนโยบายพัฒนาความรู้ในส่วนราชการ ให้มีลักษณะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอโดยรับรู้ข้อมูล ข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมกับสถานการณ์ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 171 คน และครู จำนวน 1,284 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,455 คน จากสถานศึกษาจำนวน 154 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ปีการศึกษา 2553 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง, 2553, หน้า 9)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ปีการศึกษา 2553 เนื่องจากประชากรจำนวนแน่นอน (finite population) สูตรที่ใช้ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จึงใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 (Yamane, 1960, pp. 1088-1089) ได้จำนวน 314 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามความเหมาะสมเป็นผู้บริหารร้อยละ 40 ได้จำนวน 126 คน ครูร้อยละ 60 ได้จำนวน 188 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (independent variables) ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกได้ดังนี้

2.1.1 ตำแหน่ง

- 1) ผู้บริหาร
- 2) ครู

2.1.2 วุฒิการศึกษา

- 1) ปริญญาตรี
- 2) สูงกว่าปริญญาตรี

2.1.3 อายุ

- 1) น้อยกว่า 30 ปี
- 2) 30 - 40 ปี
- 3) 41 - 50 ปี
- 4) มากกว่า 50 ปี

2.1.4 สถานภาพการสมรส

- 1) โสด
- 2) สมรส
- 3) หม้าย
- 4) หย่าร้าง

2.1.5 วิทยฐานะ

- 1) ไม่มี
- 2) ชำนาญการ
- 3) ชำนาญการพิเศษ
- 4) เชี่ยวชาญ
- 5) เชี่ยวชาญพิเศษ

2.1.6 ประสบการณ์ในตำแหน่ง

- 1) น้อยกว่า 10 ปี
- 2) 10 - 20 ปี
- 3) มากกว่า 20 ปี

2.1.7 การอบรมเกี่ยวกับการจัดการความรู้

- 1) เคย
- 2) ไม่เคย

2.1.8 ที่ตั้งของสถานศึกษา

- 1) ในเขตเทศบาล
- 2) นอกเขตเทศบาล

2.1.9 ขนาดของสถานศึกษา

- 1) ขนาดเล็ก นักเรียนต่ำกว่า 120 คน
- 2) ขนาดกลาง นักเรียนตั้งแต่ 120-600 คน
- 3) ขนาดใหญ่ นักเรียนตั้งแต่ 601-1,500 คน
- 4) ขนาดใหญ่พิเศษ นักเรียนตั้งแต่ 1,501 คนขึ้นไป

2.1.10 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ย

- 1) ต่ำกว่าร้อยละ 50
- 2) ร้อยละ 50-60
- 3) ร้อยละ 61-70
- 4) ร้อยละ 70 ขึ้นไป

2.2 ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ สภาพและปัญหาการจัดการความรู้ตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ใน 4 ด้าน คือ การแสวงหาความรู้ (knowledge acquisition) การสร้างความรู้ (knowledge creation) การจัดเก็บและการค้นคืนความรู้ (knowledge storage and retrieval) และการถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ (knowledge transfer and utilization)

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายและขอบเขตของคำที่ใช้ดังต่อไปนี้

สภาพการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ความเป็นจริงเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อ่างทอง ในด้านการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บและการค้นคืนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์

ปัญหาการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ข้อขัดข้องต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อ่างทอง ไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บและการค้นคืนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์

ทัศนะ หมายถึง ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อ่างทอง ที่มีต่อสภาพและปัญหาการจัดการความรู้ในสถานศึกษา โดยแบ่งความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการที่เป็นเครื่องมือบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บและการค้นคืนความรู้ และการถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ ใช้สำหรับส่งเสริมสนับสนุน สร้างบรรยากาศการบริหารจัดการให้เป็นระบบ ทำให้งานประสานกันอย่างถูกต้องและสอดคล้องกับบุคคล เวลา วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายและเป้าหมายสถานศึกษา โดยความรู้มี 2 ประเภท คือ ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในคน (tacit knowledge) และความรู้ที่ชัดแจ้ง (explicit knowledge)

การแสวงหาความรู้ หมายถึง การค้นหาความรู้ที่มีประโยชน์จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน โดยสามารถนำมาจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาจเป็นแหล่งความรู้ที่มาจากตัวบุคคล เอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆ ซึ่งกิจกรรมในการแสวงหาความรู้ประกอบด้วย 1) การให้ความรู้กับบุคลากร เช่น การสอนงาน การฝึกอบรม การสัมมนา การประชุม 2) การแสดงผลงาน 3) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติ เช่น การร่วมกิจกรรมกับสถานศึกษาอื่น การศึกษาดูงานนอกสถานที่ และ 4) การสร้างเครือข่ายร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การสร้างความรู้ หมายถึง การสร้างสรรค์ความรู้ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลจากความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง และนำความรู้ของผู้อื่นมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดแจ้ง เกิดความรู้ ความคิด กระบวนการ และแนวทางในการทำงานของตนเอง กิจกรรมการสร้างความรู้ ได้แก่ 1) ถ่ายทอดความรู้จากการทำงานร่วมกัน 2) นำความรู้ของแต่ละคนมาผสมผสานกับความรู้ขององค์กร 3) สร้างความรู้จาก

การลงมือปฏิบัติ 4) ร่วมกันแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และ 5) ใช้ประสบการณ์ในอดีตมาสร้างความรู้ใหม่

การจัดเก็บและการค้นคืนความรู้ หมายถึง การเก็บรักษาความรู้ทุกประเภทที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ โดยความรู้ที่นำมาจัดเก็บต้องผ่านกระบวนการกลั่นกรองเพื่อให้มั่นใจว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้อง และวิธีการเก็บรักษานั้นต้องเอื้อต่อการเข้าถึงความรู้ได้อย่างรวดเร็ว มีระบบการพัฒนาความรู้ให้ทันสมัยตลอดเวลา และมีวิธีการรักษาความรู้ที่มั่นใจได้ว่าความรู้จะไม่เกิดการสูญหายไปจากสถานศึกษา ได้แก่ 1) จัดเก็บความรู้ไว้เป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจน 2) จัดระบบการค้นหาคำรู้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว และ 3) เผยแพร่วิธีการค้นหาคำรู้แก่บุคลากร

การถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ หมายถึง การนำความรู้ที่พัฒนาแล้วซึ่งมีอยู่ในตัวบุคลากรหรือที่จัดเก็บไว้ในศูนย์การเรียนรู้ ไปใช้ในการวิเคราะห์ ปรับปรุงพัฒนาการทำงานทุกด้าน ให้กระจายและถ่ายทอดไปอย่างรวดเร็วและเหมาะสมทั่วทั้งสถานศึกษา โดยอาศัยกลไกอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นไปโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ประกอบด้วย 1) โดยตั้งใจได้แก่ การสื่อสารโดยการเขียน การฝึกอบรม การประชุมภายใน การสื่อสารภายในองค์กร การหมุนเวียนเปลี่ยนงานและระบบพี่เลี้ยง 2) โดยไม่ตั้งใจได้แก่ การหมุนเวียนงาน ประสบการณ์หรือเรื่องราวที่เล่าต่อกันมา คณะทำงานและเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ

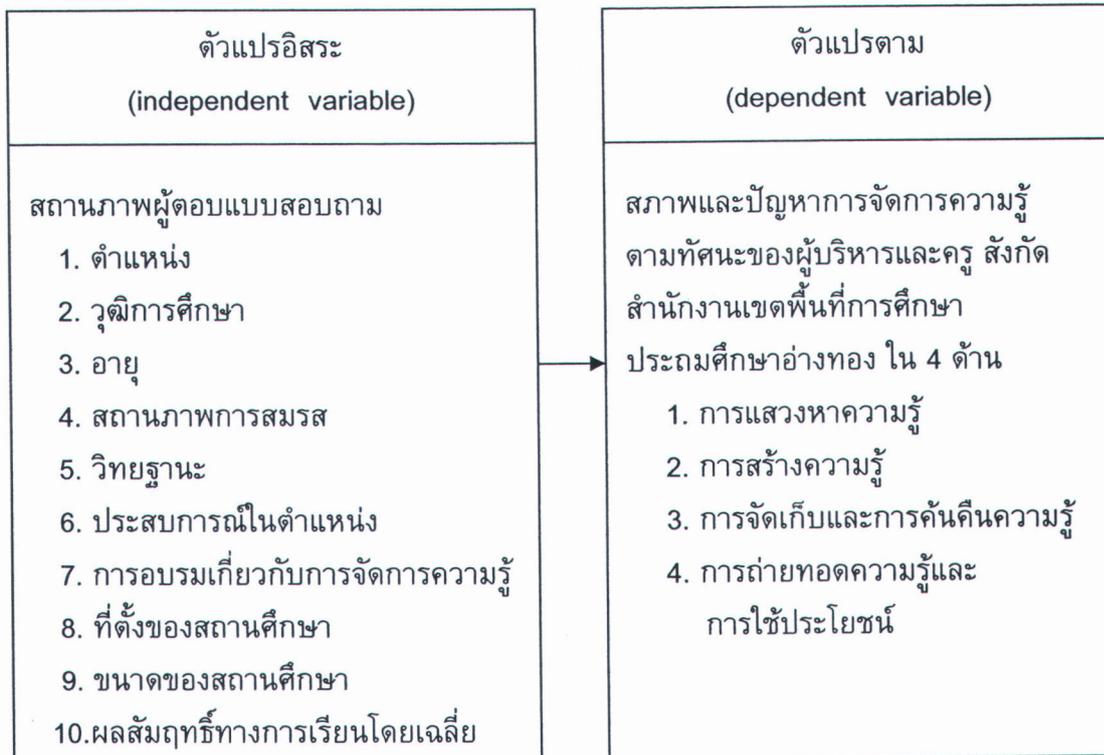
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนของรัฐที่จัดการเรียนการสอนระดับอนุบาล ประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ตั้งอยู่ภายในจังหวัดอ่างทอง

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ที่ทำหน้าที่บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

ครู หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการความรู้ ตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดการจัดการความรู้ของมาร์ควอท (Marquardt, 1996, pp. 130-140) มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

สภาพและปัญหาการจัดการความรู้ตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตาม ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา อายุ สถานภาพการสมรส วิทยฐานะ ประสบการณ์ในตำแหน่ง การอบรมเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ที่ตั้งของสถานศึกษา ขนาดของสถานศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ย